

ՀՈՂԱՅԻՆ ԾԱԾԿՈՒՅԹԸ

Չնայած Հայաստանի Հանրապետության սահմանափակ տարածքին՝ նրա հողային ծածկույթը աչքի է ընկնում բացառիկ բազմազանությամբ: Դա տարբեր գործոնների ազդեցության հետևանք է: Դրանք են մակերևութի **տարաբնույթ ապարները, կլիմայական պայմանները** (ջերմություն, խոնավություն), **բուսականությունը և տեղանքի ռելիեֆը**: Հայաստանին՝ որպես լեռնային երկրի, բնորոշ է հողածածկույթի փոփոխությունը ոչ միայն հորիզոնական, այլև վերընթաց ուղղությամբ:

Վերհիշեք՝ ինչպես են փոփոխվում օդի ջերմաստիճանը և խոնավությունը ՀՀ-ում վերընթաց ուղղությամբ բարձրանալիս:

Վերընթաց գոտիականությունը, լեռնային երկրների համար լինելով ընդհանուր, ունի իր յուրահատկությունը: **Եզրային լեռնաշղթաներում բնական պայմանների և դրա հետ կապված հողերի տիպերի վերընթաց հերթափոխությունը տարբերվում է ներքին շրջաններում դիտվող հերթափոխությունից**: Եթե եզրային լեռնաշղթաներում առկա է անտառային հողերի գոտին, ապա ներքին շրջաններում այն բացակայում է:

Այժմ, հետևելով քարտեզին (էջ 67), ծանոթանանք հողային գլխավոր տիպերին:

Կիսաանապատային գորշ հողեր: Այս հողերը զբաղեցնում են հիմնականում Արարատյան գոգավորության ցածրադիր գոտու մինչև 1300 մ բարձրությունները: Ձևավորվում են խիստ չոր ցամաքային կլիմայի և աղքատ բուսածածկույթի պայմաններում, հումուսով աղքատ են (1-2%), բայց հարուստ են կրով, մեծ մասամբ քարքարոտ են և փոշիացած: Չնայած ցածր որակական ցուցանիշներին, այս հողերն ինտենսիվ օգտագործվում են, ինչի շնորհիվ փոխել են իրենց բնական հատկանիշները. հարստացել են հումուսով, ձեռք են բերել կնձիկային կառուցվածք և վերածվել արգավանդ **կուլտուր-ռոռզելի հողերի**: Այժմ այս հողերը տալիս են խաղողի, պտուղների, բանջարեղենի և տեխնիկական զանազան մշակաբույսերի բարձր բերք:

Արարատյան դաշտի որոշ մասերում գրունտային ջրերի (գետնաջրեր) «մազական» բարձրացման և արագ գոլորշիացման հետևանքով առաջացել են հեռվից ձյունածածկ տարածքի նմանվող **աղուտներ**, որոնց վրա այժմ աճում են աղասեր բույսեր: Աղուտների մոտ 20%-ն աղազերծվել և դարձել են մշակովի հողեր: Սակայն հատուկ փորված խրամատների՝ ցամաքուրդային (դրենաժային) համակարգի տարիներ շարունակ չմաքրվելու հետևանքով գրունտային ջրերը բարձրանում և պատճառ են դառնում հողերի երկրորդային աղակալման:

Արարատյան գոգավորության նախալեռնային որոշ հատվածներում, հիմնականում լավաների վրա, առաջացել է **կիսաանապատային հողերի հատուկ տիպ**, այսպես կոչված «**դռեր**»:

Լեռնաշագանակագույն հողերը տարածվում են հանրապետության հյուսիսարևելքում՝ մինչև 800 մ, և հարավում՝ 1300-1700 մ բարձրությունների վրա: Այս

ՀՀ ՀՈՂԱՅԻՆ ԾԱԾԿՈՒՅԹ

Մասշտաբ 1:2 000 000

հողերը ձևավորվում են շոգ և համեմատաբար չոր կլիմայական պայմաններում, հումուսով ավելի հարուստ են (4-5%), ունեն ավելի հզոր շերտ (40-50 սմ): Դրանք պիտանի են հացահատիկների մշակման, ծխախոտագործության, պտղաբուծության ու այգեգործության, ինչպես նաև մերձարևադարձային բույսերի (թզենի, նոնենի, ձիթենի) աճեցման համար:

Լեռնային սևահողերը մեզանում ամենատարածվածն են: Դրանք հանրապետության գյուղատնտեսության գլխավոր հարստությունն են, տարածվում են 1300-2400 մ բարձրություններում՝ հիմնականում զբաղեցնելով հրաբխային սարավանդների ընդարձակ տարածքներ: Սևահողերն ունեն կնձիկահատիկային կառուցվածք: Դրանց վերին շերտը լավ հումուսացված է (4-11%) և հզորությունը հասնում է մինչև 75 սմ-ի:

Լեռնամարգագետնային հողերում շապ են քարացրոնները

Սևահողային շրջաններում զբաղվում են հացահատիկի, շաքարի ճակնդեղի, կարտոֆիլի, կերային մշակաբույսերի, ծխախոտի, ինչպես նաև որոշ պտղատու ծառատեսակների մշակությամբ:

Լեռնանտառային գորշ և դարչնագույն հողերը հիմնականում տարածված են հանրապետության հյուսիսարևելյան և հարավարևելյան լեռնալանջերի 900-2400 մ բարձրություններում: Սրանք գոյացել են չափավոր տաք և խոնավ կլիմայի պայմաններում: Այս հողերի զգալի մասը, հատկապես անտառի ստորին սահմանում, տափաստանացված է, օգտագործվում է որպես վարելահող, խոտհարք և արոտավայր: Այս հողերում մշակում են հացահատիկային, բանջարաբոստանային բույսեր, պտղատու ծառեր:

Մարգագետնատափաստանային հողերը տարածվում են սևահողերից և լեռնանտառային հողերից բարձր՝ 2100-ից մինչև 2400-2500 մ բարձրություններում: Դրանք ձևավորվում են համեմատաբար խոնավ, զով ամառներ ու ցուրտ, երկարատև ձմեռներ ունեցող կլիմայի և խոտային բուսածածկույթի պայմաններում և նման են սևահողերին: Բարձր է հումուսի պարունակությունը՝ 8-13%:

Մարգագետնատափաստանային հողերի տարածման գոտու ստորին մասն օգտագործվում է որպես խոտհարք, իսկ վերինը՝ արոտավայր:

Լեռնամարգագետնային հողերը ձևավորվել են ցուրտ լեռնային կլիմայի՝ համեմատաբար բարձր խոնավության և ցածր ջերմաստիճանի պայմաններում, մերձալպյան ու ալպյան բուսածածկույթի տակ: Այս գոտին արոտային անասնապահության գլխավոր շրջանն է: Այս հողերում շատ են հանդիպում ֆիզիկական հողմահարության արդյունքում առաջացած քարացրոնները:

Հողը կարևոր և անփոխարինելի բնական ռեսուրս է և այն պետք է պահպանել տեղատարումից, էրոզիայից և աղտոտումից: Հողի պահպանության խնդիրը հրատապ է հատկապես ՀՀ-ի նման սակավահող երկրների համար: